

نیم‌نگاهی بر حضور سلحشوران ژاندارمری در هشت سال دفاع مقدس

حسن‌رضا رفیعی^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۱۳

چکیده: ایران سرزمین کهنی است که در طول تاریخ خود تهاجم‌های گسترده‌ی زیادی را از سر گذارنده است. اولین اشغالگر این سرزمین در دوره‌ی اسطوره‌ای ضحاک تازی و آخرین اشغالگر صدام حسین بعثی بود که با حمایت دولت‌های استکباری غرب و شرق مرزهای غرب تا جنوب غربی کشور را به اشغال سپاهیان خود در آورد. بیرون راندن چنین اشغالگری مرهون حمیت و همدلی همه‌ی اقشار مردم و آحاد نیروهای مسلح از جمله ژاندارمری بود. هدف از انجام این تحقیق نگاهی کوتاه بر نقش مأموران ژاندارمری در جنگ است. با توجه به اینکه بیش از سه دهه از ادغام آن سازمان و تشکیل نیروی انتظامی واحد می‌گذرد، چنانچه به نقش مؤثر مأمورام خدوم سازمان مزبور در جریان دفاع مقدس مردم ایران در مقابل تجاوز دشمن یعنی اشاره نشود؛ ممکن است اینارگری‌های آنان در آن مقطع زمانی به فراموشی سپرده شود. روش انجام تحقیق توصیفی و روش گردآوری مطالب مراجعه به منابع و اسناد نوشته شده است. نتیجه حاکی از آن است که اولین دژهای حفاظتی کشور و اولین قربانیان این تجاوزگری، مأموران ژاندارمری در مرزهای مشترک با عراق بودند. در طول ۸ سال دفاع مقدس مسئولان آن سازمان با ساماندهی ۲۵ گردان رزمی سازمانی و غیرسازمانی و تبدیل واحدهای انتظامی مناطق عملیاتی به یگان‌های رزمی موجب حضور کارکنان این سازمان در عملیات‌های آفندی شدند. ضمناً با انجام هر عملیات آفندی، وظیفه پدافند و حفظ مواضع دفاعی نیز به رزمندگان ژاندارمری سپرده می‌شد و آن‌ها به بهترین نحو از این دستاوردها حراست می‌کردند. تقدیم ۱۷۴۴۳ شهید، جانباز، آزاده و جاویدائر برگ زرینی از حضور مأموران ژاندارمری در دفاع از کیان ملی و تمامیت ارضی این آب و خاک است.

واژگان اصلی: ژاندارمری، جنگ تحمیلی، دفاع مقدس، آفند، پدافند.

مقدمه

ایران سرزمین کهنی است و در مسیر زندگی دیرسال خود هجمه‌ها و توفان‌های بینان‌کن زیادی را توسط همسایگان زیاده‌خواه خود تجربه کرده است. در دوره‌های اسطوره‌ای، از حمله‌های ارجاسب و افراسیاب تورانی از شرق و حمله ضحاک مار به دوش و شاه هاماوران از غرب و شمال غرب گزارش‌هایی موجود است. در حمله ارجاسب، زرتشت پیامبر ایرانی در آتشکده بلخ به شهادت می‌رسد و در حمله ضحاک جمشید فرمانروای سرزمین‌های ایرانی کشته و حرمش توسط ضحاک تصرف می‌شود (فردوسی، ۱۳۶۶). در دوره‌های تاریخی نیز گزارش‌های فراوانی از هجوم آشوریان و بابلیان و عرب‌ها از غرب، مقدونی‌ها به فرماندهی اسکندر و رومی‌ها و یأجوج و مأجوج قرآنی یا خزرها و روس‌ها از شمال و مغول‌ها و ازبک‌ها از شمال شرق و شرق ایران موجود است (دوبلوئیس و وان در اسپیک ۱۳۷۹: ۸۷-۴۷؛ پرتو و کشوردوست ۱۳۶۹: ۲۲۸-۲۱۶). در چند هجمه از این هجمه‌ها کل سرزمین ایران به تصرف اشغالگران درمی‌آید و بیگانگان از صد تا هزارسال بر این خاک فرمان رانده‌اند. سلوکیان حدود صد سال و ضحاکیان حدود هزار سال این خاک خون رنگ را در اشغال خود داشته‌اند. غیورمردان پارتی یا اشکانی با تاکتیک جنگ و گریز خود که به نام آن‌ها در تاریخ جنگ‌های دنیا به نام جنگ‌های پارتیزانی معروف است به حکومت سلوکی‌ها و ایرانیان غیرتمند با اعتراض کاوه آهنگر عدالت‌خواه و رهبری فریدون پاک‌نژاد به حکومت ضحاکیان پایان می‌دهند و کشور خود را از زیر یوغ بیگانه خارج می‌کنند (پیرنیا ۱۳۷۵: ۲۱۲۰-۱۲۳۸؛ کالج ۱۳۵۵: ۶۷-۱۲؛ فردوسی ۱۳۶۶: ۱۵-۷) در تعدادی از این حمله‌ها نیز بخش‌های عظیمی از خاک این کشور در اشغال بیگانه می‌ماند ولی فرهنگ ایرانی همچنان در آن مناطق جاودانه و پایدار است. به گونه‌ای که هم اکنون میتوان از دو ایران سخن به میان آورد: ایران جغرافیایی که حد و حدود آن مشخص است و ایران فرهنگی که از قلب چین و هند تا قلب اروپا، از جلگه‌های جنوبی سیبری تا مصر و اوگاندا و تانزانیا در قلب آفریقا فرهنگ ایرانی ساری و جاری است و به حیات خود ادامه می‌دهد. اگر امروز از کشورهای حوزه نوروز سخن به میان می‌آید، تأییدی بر حضور فرهنگ ایرانی در آن سرزمین‌ها است (جنیدی، ۱۳۸۵؛ نایب‌پور، ۱۳۹۱). غرض از ترسیم مختصر این هجمه‌ها و اشغالگری‌ها آن است تا خواننده بداند که در هر کدام از این توفان‌ها، کشور ما در معرض حمله از

سوی یک کشور یا یک قوم مهاجم بوده است. اینک می‌خواهیم از حمله و هجمه‌ای سخن به میان آوریم که با این پیشینه‌های تاریخی متفاوت است. حمله دولت بعثی وقت حاکم بر عراق که در ۱۳۵۹/۶/۳۱ به ایران انجام شد، دارای ویژگی‌های خاصی است که بد نیست به طور خلاصه بر آن مروری خواهیم داشت.

حمله عراق به ایران مصداق دشمنی بی‌علت بود زیرا بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، رهبر کبیر انقلاب بجز رژیم اشغالگر صهیونیستی و دولت نژادپرست آفریقای جنوبی در آن زمان، برقراری رابطه با همه کشورهای را با رعایت مصالح و منافع ملی مجاز می‌دانست. چه رسد به عراق که کشوری مسلمان بود و عمق فرهنگی فرهنگ دینی و ملی ما شیعیان و ایرانیان به حساب می‌آمد. در این حمله عراق تنها نبود، بلکه برای اولین بار یک اجماع بین‌المللی بین تمام کشورهای دنیا اعم از شرق و غرب و شمال و جنوب شکل گرفته بود تا هماهنگ با هم ریشه انقلاب نوپای اسلامی ایران را در منطقه بخشکانند. آمریکا و شوروی و انگلیس و فرانسه و آلمان و ایتالیا و همسایه و غیرهمسایه در یک صف واحد در مقابل یک ملت، در مقابل یک ایده صف کشیده بودند و کشور ما نه از یک سو که از هر سو در معرض هجوم و حمله بود. دلیل این اتحاد و اجماع آن بود که مردم ایران با شعار «استقلال، آزادی، حکومت اسلامی» به شرق و غرب اعلان کرده بودند که به هیچ کدام از ابرقدرت‌ها وابسته نیستند. در مقابل این قدرت‌ها از سرایت چنین اندیشه‌ای به کشورهای وابسته به خود در منطقه خاورمیانه احساس خطر می‌کردند، زیرا این منطقه تأمین کننده نفت و گاز مورد نیاز آن‌ها به حساب می‌آمد. بدین جهت آن‌ها تحریم‌های تسلیحاتی و تجهیزاتی خود بر علیه ایران را با تمام قوت اعمال می‌کردند. حتی آن‌ها اجازه ورود سیم خاردار را که اندکی جنبه بازدارندگی داشت، به ایران نمی‌دادند. از میان همه کشورها فقط کره‌شمالی و دولت سوریه روابطی به ظاهر حسنه با کشور ما داشتند. رابطه سوری‌ها هم یکی به نعل و یکی به میخ بود، گاهی آن طرف و گاهی این طرف. در این میان ایران فقط متکی به خدا و غیرت مردمش و رهبری آزاده و شجاع و نترس بود. از سویی چنین هجمه وسیعی، نیاز به مقاومتی همه جانبه توسط همه نیروهای مسلح و آحاد مردم ایران از هر قشر و گروهی داشت. بنابراین کسی یا سازمان و نهاد و ارگانی را نمی‌توان پیدا کرد که در کسب این افتخار سهیم و شریک نباشد. اگرچه از ادغام

و پایان عمر رسمی سازمان ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۷۰ حدود سی سال میگذرد ولی دلاوری‌های نیروهای رزمنده ژاندارمری در هشت سال دفاع مقدس چیزی نیست که از خاطرها و خاطره‌ها فراموش شود. در تمام اطلاعیه‌های صادر شده از ستاد کل نیروهای مسلح، از این رزمندگان با عنوان «غیور مردان و سلحشوران ژاندارمری» یاد می‌شود. بنابراین یاد و نامشان در تاریخ دفاع مقدس ثبت است و هرگز نباید به فراموشی سپرده شود. هدف نگارنده در این مقاله آن است تا نگاهی کوتاه بر حضور ماموران این سازمان در دفاع مقدس داشته باشد. یک سری از سازمان‌ها و نهادهای مشارکت‌کننده در دفاع مقدس، در اثر تحولات ساختاری ایجاد شده در همدیگر ادغام شدند و هویت مستقل خود را از دست دادند. برای مثال نهاد جهاد سازندگی که در جنگ فعالیت گسترده‌ای داشت در وزارت کشاورزی ادغام شد. ژاندارمری نیز یکی از سازمان‌های فعال در جنگ هشت ساله بود که با ادغام در شهربانی و کمیته انقلاب اسلامی که آن‌ها نیز در جنگ فعال بودند، موجب تشکیل نیروی انتظامی واحد شد. ضرورت یادکرد اینارگری‌های مأموران آن سازمان که هم اکنون وجود خارجی ندارد، موجب می‌شود تا این فداکاری‌ها به فراموشی سپرده نشود. بنابراین سؤال اصلی تحقیق عبارت است از: «سلحشوران ژاندارمری در جریان هشت سال جنگ تحمیلی و دفاع مقدس چه سهمی برعهده داشته‌اند؟»

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از نظر نوع کاربردی و از نظر روش تاریخی به حساب می‌آید، زیرا از تاریخ اتمام جنگ حدود ۳۳ سال می‌گذرد و روابط کنونی دو دولت ایران و عراق برعکس روابط متخاصم گذشته، روابطی حسنه و همراه با حسن هم‌جواری است. از جهت دیگر می‌توان روش انجام این تحقیق را روش توصیفی تحلیلی به حساب آورد. روش گردآوری مطالب نیز مراجعه به اسناد و نوشته‌های موجود است. به همین خاطر تعدادی از آثار نوشته شده در زمینه تاریخ جنگ و دوره مجله مرزداران شامل ۱۰۳ شماره که توسط سازمان عقیدتی سیاسی ژاندارمری چاپ می‌شد مورد مطالعه و بازبینی قرار گرفت و اطلاعات مورد نیاز گردآوری گردید.

پیشینه پژوهش

با بررسی مطالعات انجام شده مشخص شد که تحقیق ویژه‌ای در زمینه حضور مأموران ژاندارمری در دفاع مقدس انجام نشده است. تنها یک مقاله با عنوان: «ژاندارمری در عملیات دفاع مقدس» در سایت دانشنامه پلیس مشاهده شد که برگرفته از یک منبع یعنی کتاب نیروهای انتظامی و جنگ نوشته سیفالله رنجبر و چاپ انتشارات اسلامی در سال ۱۳۸۵ بود. نویسنده مقاله در واقع بخشی از کتاب مزبور را که اشاره‌ای به حضور ژاندارمری در ۱۲ عملیات جنگی بر علیه دشمن بعثی داشت، خلاصه کرده بود.

تحقیق قابل توجه دیگر جزوه ماندی در ۷۳ صفحه با عنوان نقش نیروهای انتظامی در ۸ سال دفاع مقدس بود که در آبان ۱۳۹۳ توسط مرکز اسناد و ترویج دانش سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا، منتشر شده است. سهم ژاندارمری از این جزوه حدود ۲۵ صفحه بود که نمی‌تواند منعکس‌کننده ایثارگری‌های هشت ساله ژاندارمری به عنوان عضوی از خانواده نیروهای مسلح مشارکت‌کننده در جنگ باشد. دو کار علمی دانشگاهی در حوزه دفاع مقدس صورت گرفته است یکی کتابی با عنوان تاریخ دفاع مقدس نوشته اسماعیل منصوری لاریجانی که چاپ نخست آن در سال ۱۳۸۰ و توسط انتشارات اسلیمی منتشر شده که در تجدیدنظرهای بعدی، نویسنده آن را با عنوان آشنایی با دفاع مقدس (۱۳۹۱) منتشر می‌نماید. فصل پنجم این کتاب با عنوان، «دفع تجاوز» گزارشی از عملیات‌های صورت گرفته برای آزادسازی مناطق اشغال شده تا آزادسازی خرمشهر دارد که در خلال آن به نقش ژاندارمری در دو سه عملیات اشاره شده است. کتاب دیگر آشنایی با علوم و معارف دفاع مقدس تألیف هادی مرادپیری و مجتبی شریتی (۱۳۹۳) چاپ انتشارات سمت و پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس است. دو فصل ۹ و ۱۰ کتاب مزبور مربوط به عملیات‌های آزادسازی مناطق اشغالی و عملیات‌های برون‌مرزی برای وادار کردن دشمن به قبول شرایط جمهوری اسلامی ایران است که باز هم مانند کتاب پیشین به نقش ژاندارمری در دو سه عملیات آزادسازی ابتدای جنگ اشاره دارد. کتاب دیگر اولین‌های دفاع مقدس تدوین محمد خامه‌یار (۱۳۹۰) است که نویسنده در این کتاب به چند اولین رخداد دفاع مقدس که مربوط به ژاندارمری است اشاره نموده است. همانگونه که ملاحظه می‌شود هیچ‌کدام از آثار پیش گفته

ایثارگری‌های رزمندگان ژاندارمری را، آنگونه که حقشان است، ادا نکرده‌اند و نگارنده نیز با یک مقاله چنین ادعایی برای جبران چنان حقی را ندارد.

مبانی نظری

چیستی جنگ

جنگ را ستیزه گروهی خوانده‌اند، خواه به صورت فردی و یا به صورت جمعی و گروهی باشد. جنگ نشئت گرفته از زندگی جانوری است، با این تفاوت که در میان حیوانات با پذیرش قدرت یکی توسط دیگری یا دیگران منازعه تمام می‌شود ولی در ستیزه‌های انسانی خصوصاً انسان مدرن از قواعد طبیعی پیروی نمی‌شود. از سویی جنگ آفریننده تاریخ است و تا زمانی که انسان بر پهنه گیتی زندگی می‌کند بعید است که مناقشات انسانی از میان برود. جنگ ستیزه‌های خشن و منظمی است که بین دو یا چند اجتماع مستقل درمی‌گیرد و از جمله نیرومندترین شکل‌های تماس تمدن‌ها است که تحولات اجتماعی را به دنبال دارد. به تعبیری جنگ نوعی تحول‌شتابان است که برای تحقق آن تجمع چند عامل اجتناب‌ناپذیر است: (۱) وجود اجتماع‌های مستقل که هر یک در محدوده معینی سکونت دارند؛ (۲) این اجتماع‌ها باید با هم در ارتباط باشند زیرا بین اجتماع‌های بی ارتباط جنگی در نمی‌گیرد؛ (۳) پیدایش روابط ستیزه‌آمیز منظم باشد، برخوردهای نامنظم جنگ به حساب نمی‌آیند؛ (۴) جنگ در تاریخ روابط اجتماع‌های متخاصم ریشه دارد و ناشی از اوضاع و احوال تاریخی آن‌ها با همدیگر است. (آزادبخت ۱۳۸۲: ۱۴-۸)

سون تزو (در گذشته به سال ۳۵ پیش از میلاد) حکیم و نظریه‌پرداز معروف جنگ عقیده دارد که جنگ اشتغال فکری و دغدغه خاطر جدی برای هر کشوری است که حل آن به تفکر و بررسی عمیق نیاز دارد. جنگ مسلحانه یک بی‌ترتیبی و عارضه زودگذر نیست، بلکه عملی عمدی و دانسته و از روی فکر و شعور است. بنابراین شایسته است که در معرض تجزیه و تحلیل منطقی و حسابگرانه قرار گیرد. از نظر وی پیروزی در جنگ در گرو یکپارچگی و وحدت، فداکاری و پرهیز از زورگویی و ستمگری فرمانروایان در حق مردم خودشان است. اندیشیدن به جنگ برای هر کشوری حیاتی است زیرا با مرگ و زندگی و هستی و نیستی آن کشور و مردمانش بستگی

دارد. عوامل پیروزی در جنگ از دیدگاه وی عبارتند از: ۱) نفوذ روحی و معنوی حکومت، ۲) شرایط جوی، ۳) فرماندهی خردمندانه، ۴) استفاده بهینه از عوارض زمین، ۵) دکترین یا داشتن طرح و برنامه در جنگ. به اعتقاد او اگر نیروهای مسلح کشوری درگیر جنگی طولانی شوند، منابع ملی کشور برای تداوم آن کافی نخواهند بود؛ به عبارتی تاکنون دیده نشده است که یک جنگ طولانی برای کشوری سودمند باشند. از سویی اسیر کردن نیروهای دشمن بر نابودی آنها ارجحیت دارد، باید راهبرد دشمن را در جنگ شناخت و آن را مورد حمله قرار داد. از دیدگاه ایشان پیروزی در جنگ از آن کسی است که: ۱) بداند چه موقع باید بجنگد و چه موقع نباید بجنگد، ۲) طرز به‌کارگیری توان رزمی نیروهایش را بداند، ۳) اتحاد و یکدلی ایجاد کند و هدفی مشترک را دنبال نماید، ۴) احتیاط نماید و در انتظار دشمن بی‌احتیاط بنشیند، ۵) از فرماندهان میدان‌دیده و کارآزموده در مقابله با دشمن استفاده نماید. وی عقیده دارد که شناخت خود و دشمن موجب پیروزی است، شناخت خود و بی‌اطلاعی از دشمن برد و باخت را تا حدودی برابر می‌کند و ناآگاهی از خود و دشمن خطرناک است و ممکن است شکست به دنبال داشته باشد (تزو ۱۳۵۲: ۷۶-۷۵، ۱۲۵-۱۲۴، ۱۳۱ و ۱۴۲-۱۴۰).

دفاع از ریشه دفع به معنی عقب راندن و پس زدن حمله‌های حمله‌کننده در جریان برخوردهای دوطرفه است. از نظر اصطلاحی دفاع به مجموعه تدابیری گفته می‌شود که موجب خنثی شدن حمله‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی، روانی و فناورانه طرف مقابل می‌شود. توانایی دفاعی مورد تأکید قرآن است (انفال: ۶۰) و موجب بازدارندگی حریف یا دشمن و تقویت و نیروبخشی جبهه خودی می‌شود. ترکیب اصطلاحی «دفاع مقدس» برای اولین بار توسط حضرت امام خمینی^(ره) در سخنرانی ۱۳۶۰/۱۱/۲۲ به مناسبت سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی استفاده شد. دفاع مقدس یعنی مجموعه کوشش‌ها، حماسه‌ها، پایمردی‌ها و فعالیت‌های متنوعی که بسیج مردمی و نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در طول هشت سال جنگ تحمیلی با اتکای به آن توانستند تهاجم نظام بعثی را خنثی و او را وادار به تسلیم و پذیرش خواست ملت و دولت ایران نماید. (نوروزی ۱۳۸۵: ۳۴۶-۳۴۴؛ منصوری لاریجانی ۱۳۹۱: ۱۰۷-۱۰۶) اگر نگاهی به معارف موجود در ادیان الهی و سیره پیامبر اکرم(ص) داشته باشیم خواهیم دید که بجز دین یهود

که جنبه جنگ طلبی آن نسبت به صلح طلبیاش پررنگ تر است، معارف مسیحی و دین مبین اسلام بر دفاع و آشتی جویی و مسالمت تأکید دارند.

جدول شماره ۱: جنگ و دفاع در ادیان ابراهیمی

ردیف	دین	آیات صلح و مسالمت	آیات جنگ دفاعی	آیات جهاد یا حمله	جمع
۱	یهود (تورات)	۴	۱	۸	۱۳
		%۳۱	%۸	%۶۱	%۱۰۰
۲	مسیحیت (انجیل)	۲۱	۹	۲	۳۲
		%۶۶	%۲۸	%۶	%۱۰۰
۳	اسلام (قرآن)	۵۲	۳۴	۵	۹۱
		%۵۷	%۳۷	%۶	%۱۰۰
۴	جنگ‌های پیامبر	۴	۵۱	۱۶	۷۱
		%۶	%۷۲	%۲۲	%۱۰۰

منبع (آزادبخت ۱۳۸۲: ۸۵-۷۶)

ژاندارمری

پیشینه ژاندارمری در تاریخ ایران به پیش از اسلام و دوره‌های ساسانی و اشکانی بازمی‌گردد. در آن دوران گروهی بودند که به زبان پهلوی «جان اِپاسپار» یا جان‌سپار نامیده می‌شدند. این افراد مسلح، کاروان‌ها را در راه‌ها همراهی می‌کردند و آن‌ها را از یک منزل تا منزل بعدی همراهی می‌کردند و به گروه بعدی می‌سپردند. آن‌ها در بازگشت کاروان دیگری را تا محل استقرار خود مراقبت می‌کردند. در تاریخ بعد از اسلام در دوره‌های دیلمیان و غزنویان و سلجوقیان به چنین افرادی جاندار می‌گفتند. به احتمال قریب به یقین اصطلاح «جاندار» فارسی به فرهنگ فرانسه وارد و به «ژاندارم» تبدیل می‌شود، همانگونه که «پای جامه» فارسی یا شلوار در زبان فرانسوی به «پیتاما» تبدیل شده است. در هیچ برهه‌ای از تاریخ ایران نبوده است که برای جاده‌های برون‌شهری مراقب وجود نداشته نباشد. در هر دوره نام چنین گروهی متفاوت ولی مأموریت و وظایف آن‌ها مشخص و یکسان بوده است. (رفیعی ۱۳۹۱: ۳۲۸ و ۲۶۹-۲۶۸) تشکیل ژاندارمری جدید به اواخر

دوره قاجار یعنی زمان حکومت مظفرالدین شاه و محمدعلی شاه بازمی‌گردد. نخست سازمان امنیه دولتی به ریاست سردار بهادر بختیاری تشکیل میشود، سپس ژاندارم پلیس به ریاست پیرم خان ارمنی شکل میگیرد که به علت نبود بودجه منحل میگردد. ژنرال مالتا ایتالیایی نیز به دلیل اعتراض اتباع بیگانه به وجود ناامنی در راه‌های ایران درصدد ایجاد سازمانی برای برقراری امنیت برون‌شهری به نام ژاندارمری بود تا در نهایت قرعه به نام سرهنگ یالمارسن سوئدی و دو تا از همکارانش رقم خورد و آن‌ها در سال ۱۲۹۰ خورشیدی اقدام به تأسیس و راه‌اندازی ژاندارمری نوین کردند. ژاندارمری سوئدی‌ها از یک دفتر مرکزی شامل کابینه یا ستاد با یک دفتر و چند شعبه مربوط به کارگزینی، آمار، محاسبات، حسابداری، سررشته‌داری، اداره حقوقی و مهمات و بیطاری تشکیل می‌شد. یگان‌های ژاندارمری از رژیمن‌ها یا هنگ‌ها و فوج‌ها، باتالیون‌ها یا گردان‌های مستقل، اسکادران‌ها یا اسواران، واحدهای کرومبیل یا یگان‌های سیار برای برخورد با دسته‌های اشرار، مدارس افسری و استواری، گردان خزانة مخصوص امور مالیه و اداره‌های دیگر بود. برای این سازمان حتی مسلسل سنگین و توپخانه نیز در نظر گرفته شده بود. برابر نظامنامه رسمی ژاندارمری آن دوران، این سازمان چنین تعریف شده بود: «یک قسمت نظامی که برای حفظ امنیت عامه و کفالت، نگهبانی و نظم و اجرای قوانین و نظامنامه‌های اداره عدلیه و مالیه» تشکیل شده است. این سازمان بیش از ده سال دوام نیاورد و در سال ۱۳۰۰ خورشیدی توسط رضاخان سردار سپه در ارتش یکشکل ایران ادغام شد. (قائم‌مقامی ۱۳۵۵: ۱۶۶-۹۰) بررسی تحولات ژاندارمری در باز تشکیل آن از زمان شاهی رضاخان تا پیروزی انقلاب اسلامی و آغاز جنگ تحمیلی در این مقاله نمی‌گنجد، ولی این را باید گفت که آن سازمان وظیفه حراست و حفاظت از نظم و امنیت داخلی در محدوده داخلی کشور و مراقبت از کل مرزهای کشور را برعهده داشت.

ژاندارمری و جنگ

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و سقوط حکومت شاهنشاهی و استقرار حکومت جمهوری اسلامی و قطع منافع بیگانگان در ایران، اولین نامهربانی‌ها بر علیه نظام اسلامی از سوی دولت حاکم بر عراق شروع شد. آمار درگیری‌ها و تجاوزهای مرزی پیش از آغاز رسمی جنگ در منابع

گوناگون متفاوت است. بنا به مطلب درج شده در مجله مرزداران، برابر اسناد موجود، پیش از آغاز رسمی جنگ در ۳۱ شهریور سال ۱۳۵۹، بیش از ۱۳۲ مورد درگیری بین مأموران عراقی و یگان‌های مرزی ژاندارمری رخ داده است که منجر به شهادت ۲۰ تن، زخمی شدن ۶۰ تن و اسارت ۵ تن از مأموران خودی می‌شود. (مرزداران، مرداد ۱۳۶۶: ش ۵۹ ویژه‌نامه جنگ) برابر سندی دیگر تحرکات عراق بر علیه یگان‌های ژاندارمری از خرداد ۱۳۵۸ آغاز می‌شود که علاوه بر تیراندازی به سوی پاسگاه‌های مرزی، با تحریک عوامل اطلاعاتی دولت عراق، خودفروختگان داخلی به یگان‌های ژاندارمری موجود در جزیره آبادان و خرمشهر حمله می‌کردند. در یکی از این هجوم‌ها پاسگاه «دیری فام» به تصرف مهاجمان در می‌آید و خلع سلاح می‌شود. همچنین سرنشینان یک خودرو عراقی به سوی گشتی‌های گروهان ژاندارمری موسیان آتش می‌گشایند و دو مأمور ایرانی را زخمی می‌کنند. از آن‌سو نیز ناوچه‌های مسلح عراقی در مقابل پاسگاه‌های ایران در اروندرود مانور می‌دادند. (نخعی و یکتا ۱۳۷۵: ج ۲، ۸۸) در سندی دیگر نیز آمده است که از اول فروردین سال ۱۳۵۸ تا ۳۱ شهریور سال ۱۳۵۹ و آغاز جنگ، ۲۸۹ مورد تجاوز مرزی عراق بر علیه ایران ثبت شده است که از این تعداد ۸۸ مورد مربوط به سال ۱۳۵۸ و ۲۰۱ مورد مربوط به ۶ ماهه اول سال ۱۳۵۹ است. این آمار نشان می‌دهد که رژیم بعثی صدام در تدارک حمله همه‌جانبه به ایران در شهریور ۱۳۵۹ کاملاً جدی بوده است. همه این تجاوزها و تحرک‌های نظامی بر علیه یگان‌های ژاندارمری در مناطق مرزی بوده است که تعداد قانون‌شکنی‌ها و تجاوزات عراقی‌ها در جای دیگری از این سند ۷۳۶ مورد قید شده است. قابل توجه آنکه با وجود تعهد دو کشور ایران و عراق در قرارداد ۱۹۷۵ الجزایر که بجز مأموران مرزبانی در مرز مستقر نباشند، اولین آتشباری سنگین توپخانه‌ای ارتش عراق در اردیبهشت ۱۳۵۹ بر علیه یگان‌های مرزی ژاندارمری به کار گرفته شد، در حالتی که این یگان‌ها فاقد سلاح سنگین برای دفاع از خود بودند. (خامه‌یار ۱۳۹۰: ۳۵، ۴۲-۴۱ و ۵۶) باز هم در سندی دیگر از ۱۳۵۸/۱/۱۳ تا ۳۰ شهریور ۱۳۵۹ جمعاً ۶۳۶ مورد تجاوز زمینی، هوایی و دریایی از جانب عراق نسبت به مرزهای ایران ثبت شده است که فقط ۴۱۰ مورد آن در سه ماهه دوم و تابستان سال ۱۳۵۹ گزارش شده است. چنین افزایش آماری نشان می‌دهد که عراق زمینه را برای هجوم سراسری خود فراهم می‌کرده است. (منصوری لاریجانی

۱۳۹۱: ۱۱۲-۱۱۱) همانگونه که ملاحظه می‌شود دامنه آماری تجاوزات و حرمت‌شکنی‌های دولت عراق بین ۱۳۲ تا ۷۳۶ مورد ثبت شده است. آنچه مسلم است بیشتر این تجاوزات اعم از هوایی و زمینی و حتی دریایی در حریم یگان‌های مرزی ژاندارمری در سرتاسر مرزهای غرب و جنوب کشور بوده است. سرانجام روز سیاه آغاز جنگ و روز روسیاهی صدام و حامیانش در حدفاصل ساعت ۱۳/۴۵ تا ۱۴/۱۵ روز ۳۱ شهریور سال ۱۳۵۹ فرامی‌رسد.

بنا به گفته ناخدا هوشنگ صمدی کلخورانی فرمانده قهرمان تکاوران دریایی مستقر در خرمشهر و آبادان، ارتش عراق با ۱۲ لشکر شامل ۵ لشکر زرهی که هر لشکر شامل ۹ گردان زرهی میشد و هر گردان مجهز به ۵۴ تانک بود، ۵ لشکر مکانیزه و ۲ لشکر پیاده از غرب تا جنوب به مرزهای ایران حمله کرد. یکی دیگر از تاریخ‌نویسان جنگ ۱۵ تیپ مستقل شامل ۱۰ تیپ پیاده و ۳ تیپ مخصوص، یک تیپ زرهی و یک تیپ مکانیزه، تیپ ۱۰ گارد ریاست جمهوری و نیروهای گارد مرزی با استعداد ۲۰ تیپ را به این تعداد اضافه می‌کند. قابل توجه آنکه ارتش عراق مجهز به ۵۴۰۰ تانک و نفربر، ۴۰۰ توپ ضدهوایی، ۸۰۰ توپ مخرب زمینی، ۳۶۶ هواپیمای جنگی و ۴۰۰ هلی‌کوپتر مجهز به موشک‌های اگزوست فرانسوی و انبوه سلاح‌های متنوع نیمه‌سنگین و سبک همچون انواع خمپاره، موشک‌انداز، تیربارها و مسلسل‌ها و تفنگ‌های گوناگون و قویترین ارتش موجود در منطقه بود. همزمان با حمله گسترده زمینی و شکستن مرزها و اشغال سرزمینی، در همین روز آغازین جنگ ۱۹۲ فروند هواپیمای سوخو و میگ از چهار پایگاه هوایی ناصریه، کوت، بغداد و کرکوک، به پرواز درآمدند و فرودگاه‌ها، تأسیسات زیربنایی اقتصادی و غیراقتصادی شهرهای بوشهر، پیرانشهر، اورمیه، تبریز، همدان، شهر کرد، اصفهان و تهران را بمباران کردند. (صمدی ۱۳۹۵: ۱۱۸؛ اخلاقی ۱۳۹۱: ۱۴۹؛ منصوری لاریجانی ۱۳۹۱: ۱۲۵؛ خامه‌یار ۱۳۹۰: ۵۹-۵۶؛ پیری و شربتی ۱۳۹۳: ۷۵-۷۴)

نقش ژاندارمری در نبردهای خرمشهر و آبادان و سوسنگرد

گستره حملات عراق در کل نوار مرزی ایران از اروندکنار و دهانه فاو در جنوب تا منطقه دالامپرداغ در شمال غرب و مرز مشترک سه کشور ایران، ترکیه و عراق بود. این در حالی بود که

کوچکترین واحد نظامی از ارتش ایران در مرزها مستقر نبودند و تنها یگان‌های مستقر در کل مرزها پاسگاه‌های ژاندارمری بود. در خرمشهر که مهمترین بندر راهبردی ایران در جنوب کشور بود پس از تخلیه مردم بی‌دفاع، بجز تعدادی از مأموران ژاندارمری مستقر در گروهان ژاندارمری و پاسگاه‌های آن، ۳۷ نفر اعضای سپاه پاسداران آن شهر، ۱۰۰ نفر افراد پادگان دژ، ۱۴۹ نفر مدافع داوطلب مردمی و ۶۰۰ نفر تکاوران دریایی اعزامی از بوشهر به فرماندهی ناخدا صمدی که جمعاً حدود هزار نفر می‌شدند، کسی در شهر نبود. این عده علاوه بر تعداد معدودی سلاح‌های سبک، تعدادی خمپاره‌انداز ۱۲۰ میلیمتری، ۶ قبضه تفنگ ۱۰۶ و چند موشک تاو سلاح دیگری در اختیار نداشتند. عراق دو روز پیش از حمله سراسری‌اش در ۳۱ شهریور، شهر مرزی مهران را در ۱۳۵۹/۶/۲۹ به اشغال خود در آورد. قصرشیرین در ۵ مهر اشغال شد. اولین اطلاعات پیشروی ارتش عراق در داخل خاک ایران توسط رکن سوم ژاندارمری به ستاد مشترک ارتش مخابره و درخواست اعزام نیروی کمکی و پوشش هوایی برای مقابله با دشمن شد. اشاره شد که تحرکات ارتش عراق بر علیه یگان‌های مرزی ژاندارمری از فروردین سال ۱۳۵۸ آغاز گشت و با شدت و ضعف ادامه داشت. این اقدامات کینه‌توزانه در سال ۱۳۵۹ تشدید شد، به گونه‌ای که در ۱۶ شهریور و ۱۵ روز پیش از حمله گسترده، عراقی‌ها با آتشبارهای خود پاسگاه‌های گروهان‌های ژاندارمری ایلام، قصرشیرین، نفت‌شهر، سومار، خرمشهر و خسروآباد آبادان را زیر آتش سنگین گرفتند. در سوم مهر گروهان ژاندارمری موسیان و پاسگاه‌های سمیده، پیچ‌انگیزه و نهرعنبر به اشغال عراقی‌ها در آمدند. دو روز بعد برابر اعلان مسئولان ارتش جمهوری اسلامی برای جلوگیری از تلفات بیشتر نیروهای ژاندارمری در نبرد نابرابر با سپاهیان عراقی، دستور تخلیه سلاح و مهمات و تجهیزات پاسگاه‌های نوار مرز صادر شد. چنین بود که علاوه بر مهران و قصرشیرین، شهرهای سومار، نفت‌شهر و بستان توسط دشمن اشغال شدند و حتی سوسنگرد در معرض اشغال بود. (خامه‌یار ۱۳۹۰: ۵۱-۵۰؛ صمدی ۱۳۹۵: ۲۰۵؛ اخلاقی ۱۳۹۱: ۱۵۰-۱۴۹؛ پیری و شربتی ۱۳۹۳: ۲۵-۲۴)

با وجود نوپایی حکومت اسلامی و جابه‌جایی قدرت از نظام سلطنتی به نظامی مردمی و دینی، وابستگی نیروهای مسلح به فناوری کشورهای خارجی و عدم اتکا بر ظرفیت‌های بومی و داخلی و اداره ارتش با نظارت مستشاران نظامی خارجی در پیش از انقلاب، پس از ورود شوک اول در

روز ۳۱ شهریور؛ در تاریخ اول مهر خلبانان ایران با ۱۴۰ هواپیمای جنگی از پایگاه‌های گوناگون، پایگاه‌های هوایی الحریه، کرکوک، بصره، ناصریه، البکر، الدجیل و الکوت را به گونه‌ای در هم کوبیدند که تا چند مدت قابلیت انجام پرواز نداشتند. این در حالی بود که دشمن تصور می‌کرد در حمله‌های روز گذشته توان هوایی ایران را نابود کرده است. از سویی در همان روز آغازین جنگ یعنی ۳۱ شهریور ستاد امنیت کشور با هدایت وزیر کشور وقت یعنی حجه‌الاسلام محمدرضا مهدوی‌کنی با حضور نمایندگان ژاندارمری، شهربانی، سپاه پاسداران، ارتش، کمیته انقلاب اسلامی و بسیج در ستاد وزارت کشور، استانداری‌ها و فرمانداری‌های سراسر کشور تشکیل شد تا کلیه اقدامات مقابله با تهاجم دشمن هماهنگ گردد و از هرگونه اقدام خودسرانه خودداری شود. همین اقدام اولین هسته شورای امنیت کشور و شوراهای تأمین استان‌ها و شهرستان‌ها شد. (هندیانی ۱۳۹۲: ۶۸-۶۴؛ خامه‌یار ۱۳۹۰: ۱۱۵؛ شیرعلی‌نیا ۱۳۹۳: ۶۳)

دو تن از فرماندهان و طراحان موفق عملیات‌های جنگی جمهوری اسلامی در مقابل دشمن به تأثیر حضور ژاندارمری در اوایل جنگ اشاره می‌کنند. طبق نوشته آن‌ها در روز هشتم مهر ۱۳۵۹، پس از عبور نیروهای عراقی از رودخانه کرخه‌کور و تصرف دشت آزادگان، آن‌ها به دنبال اشغال دو شهر حمیدیه و سوسنگرد بودند. تعدادی از نیروهای اشغالگر به شهر سوسنگرد نفوذ کردند و با جنگ تن به تن نیت تصرف کل شهر را داشتند. اینجا بود که مأموران ژاندارمری مستقر در شهر با یاری تعدادی از عوامل سپاه پاسداران و نیروهای نامنظم دکتر چمران و نیروهای مردمی با رشادت و بی‌باکی غیرقابل تصویری و با سلاح‌های سبک به دشمن حمله‌ور شدند. این دلاوران جان بر کف، ضمن وارد آوردن تلفات و خسارت‌های سنگین، عناصر متجاوز را وادار به عقب‌نشینی به چندین کیلومتر بیرون از شهر کردند. باز هم با نفوذ دشمن به روستای ابوحمیظه در شرق سوسنگرد و قطع جاده ارتباطی به حمیدیه و محاصره شهر، عناصر ژاندارمری و عوامل شهید چمران و نیروهای مردمی بودند که دلاورانه پایداری کردند و سوسنگرد را از خطر سقوط و اشغال مجدد توسط دشمن نجات دادند (بختیاری و معین‌وزیری ۱۳۹۰: ۳ و ۱۷-۱۶).

از سویی با آغاز جنگ مأموران داوطلب ژاندارمری از سراسر کشور، از جمله افرادی بودند که برای دفاع از خرمشهر با سلاح‌های سبک و آرپی‌جی هفت وارد عمل شدند و در کنار نیروهای

مردمی در نزدیکی پلیس راه خرمشهر موضع گرفتند و تانک‌های دشمن را هدف قرار می‌دادند. با شهادت تعدادی از این مدافعان بر تعداد داوطلبان ژاندارمری برای پیوستن به رزمندگان و مشارکت مستقیم در جنگ افزوده شد. بنا به گفته ناخدا صمدی، مقاومت مردم رو به تحلیل رفتن بود، خیلی از آن‌ها شهید و مجروح شدند و خیلی‌ها شهر را ترک کردند، تکاوران نیز بعد از بیست و چند روز مقاومت در مقابل دشمن، شهید و مجروح شده و روحیه مناسبی نداشتند. یار و یابوری نیز از ستاد عملیات جنوب در آبادان نیز نمی‌رسید. در چنین شرایطی گروهانی از نیروهای نسبتاً مسن ژاندارمری به یاری تکاوران آمدند که پیشرفته‌ترین سلاحشان تفنگ برنو بود که با شلیک چند گلوله گیر می‌کرد. همچنین در اواخر آبان ۱۳۵۹ که خرمشهر سقوط کرده بود، یک گردان از مأموران ژاندارمری وظیفه دفاع از آبادان را برعهده داشت و مقر آن‌ها در کیلومتر ۹ جاده آبادان- خرمشهر بود. چنین بود که تکاوران دریایی این خط دفاعی را از آنان تحویل گرفتند و ژاندارم‌ها وظیفه حفاظت از بقیه خطوط نبرد با دشمن را برعهده گرفتند. (صمدی ۱۳۹۵: ۲۱۶-۲۱۵؛ نخعی و یکتا ۱۳۷۵: ج ۲، ۵۴۷)

تغییر ساختار ژاندارمری برای مشارکت فعال در جنگ

ژاندارمری سازمانی انتظامی و در خدمت برقراری نظم و امنیت داخلی در حومه شهرها و مناطق روستایی و کل نواحی مرزی بود. با وقوع جنگ و لزوم دفاع از کیان کشور این رویکرد تغییر کرد. مسئولان وقت برای تطبیق این سازمان با شرایط جدید و تحمیل شده بر کشور و برای مشارکت مستقیم در جنگ، طرح تشکیل ۲۵ گردان رزمی با سازمانی کاملاً نظامی و مطابق با گردان‌های پیاده و رزمی ارتش را در دستورکار قرار دادند. برای تجهیز و پشتیبانی این گردان‌ها در داخل ژاندارمری نیز فرارگاه‌های عملیاتی تشکیل شد. علاوه بر گردان‌های رزمی، گردان‌های مرزی نواحی ژاندارمری مستقر در غرب و جنوب کشور نیز چهره عملیاتی به خود گرفت. چنین بود که ژاندارمری ۴۲ یگان فعال در عرصه عملیات‌های منظم و نامنظم و حفظ مواضع پدافندی به شرح جدول شماره ۲ در اختیار داشت:

جدول شماره ۲: یگان رزمی سازمانی و غیرسازمانی ژاندارمری در جنگ تحمیلی

ردیف	نام یگان	ناحیه / هنگ مستقل	سازمانی / غیرسازمانی	منظم / نامنظم	محل استقرار
۱	گردان ۷۰۷ رزمی	ناحیه «ژ» خوزستان	غیرسازمانی	منظم	جزیره آبادان
۲	گردان ۱۰۷ رزمی	ناحیه «ژ» خوزستان	غیرسازمانی	منظم	جزیره آبادان
۳	گردان ۲۰۷ رزمی	ناحیه «ژ» خوزستان	سازمانی	منظم	منطقه عمومی نهر عنبر
۴	گردان ۳۰۷ رزمی	ناحیه «ژ» خوزستان	غیرسازمانی	منظم	منطقه عمومی دویرج
۵	گردان ۴۰۷ رزمی	ناحیه «ژ» خوزستان	سازمانی	منظم	منطقه عمومی بستان
۶	گردان ۵۰۷ رزمی	ناحیه «ژ» خوزستان	غیرسازمانی	منظم	منطقه عمومی تنگه چزابه
۷	قرارگاه انصار ۱ آبادان	ناحیه «ژ» خوزستان	غیرسازمانی	منظم	منطقه عمومی آلخان و خرمشهر
۸	قرارگاه انصار ۲ سوسنگرد	ناحیه «ژ» خوزستان	غیرسازمانی	منظم	منطقه عمومی شمال غرب خوزستان
۹	گردان ۲۰۵ رزمی	هنگ «ژ» مستقل ایلام	سازمانی	منظم	منطقه عمومی گوته
۱۰	گردان مرزی دهلران	هنگ «ژ» مستقل ایلام	سازمانی	منظم	منطقه عمومی دهلران
۱۱	گردان شهید طاهری	هنگ «ژ» مستقل ایلام	غیرسازمانی	منظم	منطقه عمومی صالح آباد
۱۲	گردان مرزی قصر شیرین	ناحیه «ژ» کرمانشاه	سازمانی	منظم	منطقه عمومی دشت ذهاب
۱۳	قرارگاه شهید بیگلری	ناحیه «ژ» کرمانشاه	غیرسازمانی	منظم	منطقه عمومی دشت ذهاب
۱۴	گردان مرزی پاوه	ناحیه «ژ» کرمانشاه	سازمانی	منظم	منطقه عمومی نودشیه
۱۵	گردان ۲۰۴ رزمی	ناحیه «ژ» کردستان	سازمانی	نامنظم	منطقه عمومی سروآباد
۱۶	گردان ۲۰۶ رزمی	ناحیه «ژ» کردستان	سازمانی	نامنظم	منطقه عمومی سقز
۱۷	قرارگاه هنگ سنندج	ناحیه «ژ» کردستان	سازمانی	نامنظم	منطقه عمومی سنندج
۱۸	قرارگاه هنگ سقز	ناحیه «ژ» کردستان	سازمانی	نامنظم	منطقه عمومی سقز
۱۹	قرارگاه گردان مرزی بانه	ناحیه «ژ» کردستان	سازمانی	نامنظم	منطقه عمومی بانه
۲۰	قرارگاه گردان مرزی میوان	ناحیه «ژ» کردستان	سازمانی	نامنظم	منطقه عمومی میوان
۲۱	گردان رزمی عباس آباد	ناحیه «ژ» کردستان	غیرسازمانی	نامنظم	عباس آباد بانه
۲۲	گردان رزمی کربلا	ناحیه «ژ» کردستان	غیرسازمانی	نامنظم	منطقه عمومی میوان
۲۳	گردان رزمی محمد رسول الله	ناحیه «ژ» کردستان	غیرسازمانی	نامنظم	منطقه عمومی بانه
۲۴	گردان رزمی شهید جلالی	ناحیه «ژ» کردستان	غیرسازمانی	نامنظم	منطقه عمومی سقز

۲۵	گردان رزمی سسته	ناحیه «ژ» کردستان	غیرسازمانی	نامنظم	منطقه عمومی سقز
۲۶	گردان رزمی مالک‌اشتر	ناحیه «ژ» کردستان	غیرسازمانی	نامنظم	منطقه عمومی سقز
۲۷	گردان رزمی دیواندره	ناحیه «ژ» کردستان	غیرسازمانی	نامنظم	منطقه عمومی دیواندره
۲۸	قرارگاه گردان مرزی اورمیه	ناحیه «ژ» آغ	سازمانی	نامنظم	منطقه عمومی اورمیه
۲۹	قرارگاه گردان مرزی خوی	ناحیه «ژ» آغ	سازمانی	نامنظم	منطقه عمومی خوی
۳۰	قرارگاه گردان مرزی ماکو	ناحیه «ژ» آغ	سازمانی	نامنظم	منطقه عمومی ماکو
۳۱	قرارگاه گردان مرزی سردشت	ناحیه «ژ» آغ	سازمانی	نامنظم	منطقه عمومی سردشت
۳۲	قرارگاه گردان مرزی جلدیان	ناحیه «ژ» آغ	سازمانی	نامنظم	منطقه عمومی نقده
۳۳	هنگ مهاباد	ناحیه «ژ» آغ	سازمانی	نامنظم	منطقه عمومی مهاباد
۳۴	گردان رزمی ۲۰۲ رزمی	ناحیه «ژ» آغ	سازمانی	نامنظم	منطقه عمومی علی‌آباد
۳۵	گردان رزمی ۲۰۳ رزمی	ناحیه «ژ» آغ	سازمانی	نامنظم	منطقه عمومی مهاباد
۳۶	گردان رزمی شهیدچمران	ناحیه «ژ» آغ	سازمانی	نامنظم	منطقه عمومی سرو
۳۷	گردان رزمی نجف اشرف	ناحیه «ژ» آغ	سازمانی	نامنظم	منطقه عمومی سردشت
۳۸	گردان رزمی کربلا	ناحیه «ژ» آغ	غیرسازمانی	نامنظم	منطقه عمومی مهاباد
۳۹	گردان رزمی امام حسین	ناحیه «ژ» آغ	غیرسازمانی	نامنظم	منطقه عمومی مهاباد
۴۰	گردان رزمی قدس	ناحیه «ژ» آغ	غیرسازمانی	نامنظم	منطقه عمومی مهاباد
۴۱	گردان رزمی حر	ناحیه «ژ» آغ	غیرسازمانی	نامنظم	منطقه عمومی مهاباد
۴۲	گردان رزمی حجت‌بن‌الحسن	ناحیه «ژ» آغ	غیرسازمانی	نامنظم	منطقه عمومی پیرانشهر

حضور ژاندارمری در عملیات‌های منظم نظامی

ژاندارمری در مقاومت ۳۴ روزه خرمشهر نقشی ویژه داشت و این نقش از خاطره مردم خرمشهر و مشارکت‌کنندگان در این مقاومت قهرمانانه فراموش نمی‌شود. با تنگ شدن حلقه محاصره شهر و جنگ‌های تن به تن خیابانی، برای حفاظت و حراست از مناطق شرق کارون و جزیره آبادان، با دستور قرارگاه تاکتیکی جنگ سرهنگ حسنعلی فروزان فرمانده وقت ژاندارمری با ۸ نفر از افسران ستاد ژاندارمری در تاریخ ۱۳۵۹/۷/۲۴ به ماهشهر اعزام می‌شوند و قرارگاه فرماندهی عملیات رزمی اروند را تشکیل می‌دهند. همزمان کارکنان گردان ۲۰۱ امداد ناحیه یک

ژاندارمری مرکز با هواپیما به ماهشهر منتقل میشوند تا در هماهنگی با نیروی زمینی ارتش از سقوط آبادان جلوگیری نمایند. در تاریخ ۲۵ مهر افراد گردان مزبور سازماندهی و به آبادان اعزام میشوند. متعاقب آن سه گردان ۳۰۱، ۳۰۲ و ۳۰۳ با مشارکت مأموران اعزامی داوطلب از ژاندارمری سیستان و بلوچستان، مازندران، اصفهان، فارس، لرستان، مرکز آموزش افسری ونک و ناحیه یک مرکز تشکیل و در خطوط عملیاتی جزیره آبادان مستقر میشوند تا از پیشروی احتمالی عراقی‌ها در این جزیره جلوگیری نمایند. امکانات مهندسی ژاندارمری از قبیل لودر، بولدزر و کامیون برای ایجاد خط دفاعی و سنگر از تهران به منطقه اعزام میگردند. از سویی باید توجه داشت که همه فعالیت‌های رزمی ژاندارمری در جنوب و جزیره آبادان خلاصه نمی‌شد بلکه رزمندگان ژاندارمری در سرتاسر مرز مشترک ایران به عراق از جنوب تا شمال غرب در حال مبارزه و مقابله با تجاوزات و اشغالگری‌های دشمن بودند. (پیام انقلاب ۱۳۶۰: ۳۹-۳۷) در ۱۳۵۹/۸/۲۵ که دوباره سوسنگرد در معرض تهدید و اشغال قرار میگیرد که سلحشوران ژاندارمری در نبردهای تن به تن با عراقی‌ها در این شهر حماسه‌ها آفریدند. در تاریخ ۱۳۵۹/۸/۳۰ یکی از پاسداران اعزامی از تبریز از حضور مؤثر یک پزشک فداکار ژاندارمری در سوسنگرد سخن می‌گوید که با نهایت تلاش مجروحان این نبرد نابرابر را مداوا می‌کرده است، این در حالی است که پزشکی در این شهر باقی نمانده بود. حضور رزمندگان غیر ژاندارمری در کنار پاسداران و ارتشیان در دفاع از خطوط جنگی دارخوین و حاشیه‌های کارون و هویزه و میمک موجب کسب موفقیت‌هایی شد. عملیات‌های پل نادری در غرب کرخه به تاریخ ۱۳۵۹/۷/۲۳ و عملیات جاده ماهشهر در ۱۳۵۹/۸/۳ از جمله عملیات‌های مستقل و غیرتمندانه ژاندارمری بر علیه دشمن است. این عملیات‌های آفندی که از شکل‌گیری اولین حمله‌های سازماندهی شده رزمندگان اسلام خبر می‌داد، در قالب عملیات‌های مشترک نصر در هویزه و جنوب غرب اهواز و سوسنگرد به تاریخ ۱۳۵۹/۱۰/۱۵، توکل در شرق کارون به تاریخ ۱۳۵۹/۱۰/۲۰، ضربت ذوالفقار در میمک به تاریخ ۱۳۵۹/۱۰/۱۹ و عملیات شهید بهشتی در محدوده نمود جدی و عملی به خود گرفتند. ژاندارمری در عملیات شکست حصر آبادان یعنی عملیات ثامن‌الائمه در تاریخ ۱۳۶۰/۷/۵ که منجر به پاکسازی شرق کارون شد، طریق‌القدس و آزادسازی بستان و ۱۳ پاسگاه مرزی به وسعت ۸۰۰ کیلومتر مربع، فتح‌المبین و آزادی ۲۴۰۰

کیلومتر مربع و بیت المقدس که موجب آزادسازی شهر خرمشهر شد، حضوری فعال و کاملاً آفندی داشت و گردان‌های رزمی ژاندارمری در کنار گردان‌های سپاه و ارتش به طور سازماندهی شده و با وظایف مشخص با دشمن می‌جنگیدند. در پیام رهبر انقلاب امام خمینی^(ره) به مناسبت پیروزی رزمندگان در عملیات طریق‌القدس به تاریخ ۱۳۶۰/۹/۸ به صراحت از ژاندارمری به عنوان یک نیروی رزمنده در این عملیات یاد شده است. عملیات‌های محدود ژاندارمری در تنگ حاجیان به تاریخ ۱۳۵۹/۱۰/۱۴، عملیات‌های کلیته، سیدصادق و بازی دراز در تاریخ‌های ۱۳۵۹/۹/۲۸ و ۱۳۶۰/۲/۲۱ و عملیات «فرمانده کل قوا خمینی روح خدا» در ۱۳۶۰/۳/۲۱ در دارخوین از جمله عملیات‌هایی است که ژاندارمری در آن‌ها حضور مستقیم داشته است. (بختیاری و معین وزیری ۱۳۹۰: ۱۵۱، ۱۷۱ و ۲۰۳؛ منصوری لاریجانی ۱۳۹۱: ۱۲۰-۹۹ و ۱۵۱-۱۴۴)

رئیس وقت دایره سیاسی ایدئولوژیک ناحیه ژاندارمری خوزستان در مورد شرکت مأموران جان بر کف ژاندارمری در عملیات محرم می‌گوید: «در این عملیات داوطلبان خط‌شکنی آنقدر زیاد بود که در میان آن‌ها قرعه‌کشی می‌شد و گروه‌باندوم شهید اصغرزاده از جمله اولین خط‌شکنان ژاندارمری بود.» سرهنگ جعفر سپهری معاون عملیاتی وقت ناحیه ژاندارمری خوزستان در زمینه شرکت کارکنان ژاندارمری در عملیات‌های رزمندگان اسلام می‌گوید: «در تمام حملات انجام شده از عملیات شکست حصر آبادان یعنی عملیات ثامن‌الائمه، از عملیات فتح‌المبین، بیت‌المقدس، از عملیات رمضان و اخیراً عملیات محرم، ژاندارمری فعالانه شرکت داشته و آمار تلفات، شهدا، مجروحین، معلولین، مفقودالائمه‌های ژاندارمری نشانگر این ایثارها و جانبازی‌های این غرورآفرینان است.» ایشان در ادامه می‌گوید: «در ژاندارمری در حال حاضر کار مطرح است، ایمان مطرح است، ایثارگری مطرح است.» (مرزداران، بهمن ۱۳۶۲: شماره ۱۸، ۱۵-۱۲) گوینده این سخنان بعد از مدت کوتاهی، خودش نیز به خیل شهیدان پیوست. برابر یکی از آمارهای اعلام شده از ۱۳۶۰/۹/۲ تا ۱۳۶۱/۶/۷ یعنی ظرف ۹ ماه سلحشوران ژاندارمری جمعاً در ۳۶ حمله بر ضد دشمن بعثی شرکت داشته‌اند. آن‌ها ضمن وارد آوردن تلفات فراوانی بر نیروها، سنگرها و تأسیسات و خودروها و آلات و ادوات جنگی دشمن، مقادیر زیادی سلاح و مهمات و دستگاه‌های مخابراتی و خودرو و امکانات به غنیمت گرفتند. (مرزداران، مهر ۱۳۶۱: شماره ۲، ۱۱-

۸) نواحی ژاندارمری آذربایجان غربی، کردستان، کرمانشاهان، ایلام و خوزستان از حمله واحدهای ژاندارمری بودند که در خط مقدم نبرد با دشمن بعثی و مزدوران داخلی‌اش قرار داشتند. در این نواحی واحدهای سازمانی مانند هنگ‌ها و گروهان‌ها و پاسگاه‌ها هریک به نوعی در جنگ دخیل بودند، ضمناً گردان‌های رزمی غیرسازمانی نیز از دره‌قطور در آذربایجان غربی تا اروندکنار در خوزستان را پوشش می‌دادند. از همه جالب‌تر، رزمندگان ژاندارمری علاوه بر مشارکت در رزم با برپایی کلاس‌های سوادآموزی در خطوط مقدم نسبت به آموزش سربازان بی‌سواد اهتمام جدی داشتند و نوسوادان با شرکت در آزمون‌های نهضت سوادآموزی که توسط آموزشیاران آن‌ها برگزار می‌شد مدرک لازم را دریافت می‌کردند (مرزداران، اسفند ۱۳۶۱: ش ۷، ۲۶). رزمندگان ژاندارمری بعد از انجام عملیات‌های رزمی و آزادسازی سرزمین‌های اشغال شده، علاوه بر مشارکت در این عملیات‌ها، در مواضع پدافندی و حفظ مناطق آزاد شده بی‌نظیر بودند و پرافتخارترین نیروی پدافندی کشور به حساب می‌آمدند. آن‌ها در حفظ سرزمین‌های آزاد شده سنگین‌ترین حمله‌های مستقیم و غیرمستقیم عراقی‌ها را دفع و مجروحان و شهیدان فراوانی را تقدیم اسلام و انقلاب می‌کردند. در گزارشی که به مناسبت هفتمین سال جنگ منتشر شده است، خسارت‌های دشمن طی ۱۱۷۰۳ درگیری با سلحشوران ژاندارمری به شرح ذیل آمده است: انهدام سنگر اجتماعی ۳۵۴۶، سنگر انفرادی ۳۵۳۴، پست دیدبانی ۱۴۳۵، سنگر تیربار ۱۲۰، انبار مهمات ۲۱۵، سنگر خمپاره‌انداز ۱۸۱، خودرو ۷۰۳، لودر و بولدزر ۱۵۷، تفنگ ۲۷۱۰۶، کانال ارتباطی ۲۲، تانک ۲۳، هلی‌کوپتر ۳، مخزن سوخت‌رسانی ۱۱، توپ پدافند هوایی ۷ قبضه. جالب آنکه پدافند هوایی ژاندارمری در دزفول به تاریخ ۱۳۵۹/۷/۱۰ یک فروند هواپیمای میگ عراقی را پیش از انجام عملیات بمباران بر فراز شهر سرنگون می‌کند. (مرزداران، ۱۳۶۶: ش ۵۹ ویژه‌نامه جنگ؛ خامه‌پار ۱۳۹۰: ۱۳۳) اگر اطلاعیه‌های صادر شده از ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران مرور شود در اکثر قریب به اتفاق آن‌ها از تأثیرگذاری سلحشوران و غیورمردان ژاندارمری در عملیات‌های روزانه ۸ سال دفاع مقدس یاد شده است. شاید کسی از این موضوع خبر نداشته باشد که شهر اشغال شده دهلران در تاریخ ۱۳۵۹/۷/۵ و همان روزهای آغازین جنگ توسط دلیرمردان ژاندارمری از دشمن پس گرفته شد و رشادت‌های آن‌ها موجب اسارت گروهی از نظامیان دشمن

و غنایم فراوان و عقب‌نشینی چند کیلومتری از شهر گردید. (مرزداران، ۱۳۶۶: ویژه‌نامه جنگ؛ خامه‌بار ۱۳۹۰: ۱۳۳ و ۲۳۹؛ سایت شهدای ناجا (shohadanaJa.com))

الگوهای ایثارگری در ژاندارمری

در کنار حضور مستقیم رزمندگان ژاندارمری اقدامات ایثارگرانه خانواده‌های آن‌ها نیز درخور توجه است. همسر عباس قلعه‌نویی یک درجه‌دار مأمور پاسگاه ژاندارمری تنگ‌راه گنبد کاوس مبلغ ۱۴۳۹۸۵ ریال پاداش استاندار مازندران به شوهرش را برای بازسازی سوسنگرد اهدا می‌کند که در آن زمان پول زیادی بود. همسر گروهبانی‌کم شهید غلامرضا سفازاده جمعی ناحیه خراسان مبلغ دریافتی برای شهادت شوهرش را در امور ذیل هدیه می‌کند: ۶۰ هزار تومان بابت ساخت مسجد ستاد ناحیه ژاندارمری خراسان، ۲۰ هزار تومان برای کمک به جانبازان جنگ تحمیلی، ده هزار تومان برای کمک به جبهه و ده هزار تومان برای یاری‌رسانی به قحطی‌زدگان آتیوپی. خانواده سرباز شهید مؤمنی جمعی ناحیه آذربایجان غربی مبلغ ۲۰۰ هزار تومان وجه دریافتی از سازمان برای شهادت پسر خود را به همراه ۶ حلقه انگو، یک حلقه انگشتر و یک تخته فرش به رزمندگان اهدا می‌کنند. به راستی کدام قلم یا رami توصیف و انعکاس چنین ایثارگری‌هایی را از جانب خانواده‌هایی را دارد که خود بیش از هر کس به این کمک‌ها محتاج و نیازمند بودند. این در حالی بود که حقوق ۹۰ درصد کارکنان ژاندارمری در آن زمان زیر ۱۰ هزار تومان و حقوق بیش از نیمی از آن‌ها زیر ۵ هزار تومان بود.

رزمندگان ژاندارمری علاوه بر نبرد رویاروی آفندی و پدافندی با دشمن بعثی، در مبارزه با ضدانقلاب داخلی در نواحی آذربایجان غربی، کردستان و کرمانشاهان فعال بودند. به نمونه‌ای از این از خود گذشتگی‌ها اشاره می‌شود: بازوی درجه‌دار بهیاری به نام گروهبان علی سیفی در درگیری با ضدانقلابیان دموکرات مورد اصابت گلوله قرار می‌گیرد ولی اظهار درد نمی‌کند. او در سنگر از درد به خود می‌پیچد و از ترس اینکه اظهار او موجب تضعیف روحیه دیگران شود زبان برنمی‌آورد. وی تا ساعت ۵/۵ صبح که این مبارزه با پیروزی همکاران او به پایان می‌رسد، چنین درد جانکاهی را تحمل می‌کند تا سرانجام از هوش می‌رود. بعد از انتقال وی به بیمارستان امام خمینی^(ه) نرده دستش را از ناحیه بازو قطع می‌کنند. سروان پیاده حسین بشیری فرمانده گردان

رزمی ۴۰۷ خوزستان رزمنده دلاوری از سرزمین ملایر است که مزدوران عراقی را با اقدامات ایذایی خود به ستوه آورده و به حسین توپچی معروف شده بود. سرهنگ پیاده ابوالحسن خرمودی فرمانده گردان مرزی دهلران از جمله رزمندگانی بود که در طول دفاع مقدس تا زمان شهادت در روز عرفه و مصادف با ۱۳۳۷/۲/۵ جبهه را ترک نکرد و در جریان عملیات فروغ جاویدان منافقان و عملیات مرصاد بر علیه آن‌ها دلاورانه جنگید تا به شهادت رسید. یکی دیگر از شهیدان شاخص، سروان شهید حاج محمد عسکری مسئول وقت عقیدتی سیاسی گروهان ژاندارمری پاره است که در عملیات والفجر ۱۰ در جریان بمباران شیمیایی دشمن به شهادت رسید. (مرزداران، اردیبهشت ۱۳۶۷: ش ۶۸، ۶۵) شهید علی معافی مسئول مخابرات ناحیه ژاندارمری گیلان نیز داوطلبانه به جبهه رفت و در عملیات مائوت به شهادت رسید. چه بسیار رزمندگانی که بعد از مجروحیت و چندین ماه بستری بودن در بیمارستان دوباره به جبهه برمی‌گردند و تا مرز شهادت پیش می‌روند. ستوان افضل اصغری از جمله رزمندگانی بود که شایعه شهادت او موجب برپایی مراسم سوم و چهلم وی می‌شود ولی او اسیر دشمن می‌شود و با استفاده از فرصتی مناسب فرار می‌کند و بازمی‌گردد. بدین سبب به وی لقب شهید زنده داده بودند. او از شاعران آیینی است که تاکنون دو جلد از مجموعه شعرهایش با تخلص مهدوی به چاپ رسیده است که برای نمونه به یک رباعی از ایشان اشاره می‌شود:

من آن دلدادۀ عهد الستم نجویم هرگز آزادی ز بندت
که از پیمانۀ جانانه مستم چو در بند توام آزاده هستم

(رفیعی ۱۳۸۲: ۲۵۷، ۲۹-۳۲۸ و ۳۳۳-۳۳۲)

شهید محمود امان‌اللهی یا به تعبیری شهیدین شهید از جمله جان بر کفان ژاندارمری بود که مانند پدر شهیدش روحیه‌ای توفانی برای خدمت در هر جایگاه و سازمان و لباسی داشت. او از جمله دانشجویان داوطلبی بود که از دانشکده افسری نیروی زمینی در اول مهر ۱۳۵۹ به جبهه شتافت، در مقاومت ۳۵ روزه خرمشهر مشارکت داشت و به اسارت عراقی‌ها در آمد. بعد از ۲۴۴ روز اسارت از جمله آزادگان صعب‌العلاجی بود که با نظارت سازمان ملل به وطن بازگشت. او بعد از جراحی‌های گوناگون مسئولیت بسیج و قائم‌مقامی سپاه پاسداران تکاب را برعهده گرفت،

مأموریت او در سپاه تمدید شد و مسئول بازرسی و دایرة سیاسی قرارگاه حمزه سیدالشهدا شد. وی مدتی نیز قائم مقام سپاه سردشت بود. سپس به نیروی زمینی ارتش مأمور و سرپرست عقیدتی سیاسی لشکر ۲۳ نوه شد. ایشان سه بار دیگر مجروح گردید. سپس فرماندهی گردان ضربت جندالله ژاندارمری در بانه شد. وی با درخواست سپهد شهید صیاد شیرازی دوباره به نیروی زمینی مأمور و در قرارگاه‌های کربلا و خاتم‌الانبیا معاونت تیپ شهادت را برعهده گرفت و در ۶ عملیات رزمی مشارکت داشت. سپس مسئولیت حفاظت اطلاعات ناحیه ژاندارمری کردستان را برعهده گرفت. آنگاه معاون هماهنگ‌کننده عقیدتی سیاسی ژاندارمری کردستان شد. دوباره به نیروی زمینی ارتش مأمور شد تا اینکه در سال ۱۳۷۵ به نیروی انتظامی بازگشت. مدتی نیز به استانداری مأمور شد و سرانجام در ۱۳۷۹/۳/۱۵ در اثر ضایعات ناشی از چند بار مجروحیت جنگی دچار مرگ مغزی شد و به وصیت وی اعضای مختلف بدنش را به نیازمندان اهدا کردند. (مخدومی ۱۳۹۶: ۹-۱۴) برابر آمار موجود در اداره امور ایثارگران معاونت نیروی انسانی ناجا آخرین آمار ایثارگری‌های مأموران ژاندارمری به شرح جدول ذیل است:

جدول شماره ۳: آخرین آمار سهم ژاندارمری در ایثارگری‌های انسانی جنگ

شهید	جانباز	اسیر (آزاده)	مفقود (جاویدالاثار)	جمع
۶۳۴۸	۸۷۳۸	۱۶۷۵	۶۸۲	۱۷۴۴۳

این آمار بجز افراد بسیاری است که در جنگ آسیب جسمی دیدند و به زعم آنها چون به خاطر خدا بود حاضر به تشکیل پرونده برای اخذ درجه جانبازی نشدند.

فعالیت‌های جهاد سازندگی عقیدتی سیاسی ژاندارمری در جنگ

در اولین شمای اداره سیاسی ایدئولوژیک ژاندارمری مصوب ۱۳۶۰/۴/۲۵ در زیرمجموعه دایرة خدمات و روابط عمومی، شعبه‌ای با عنوان شعبه امور عام‌المنفعه جهاد در نظر گرفته شده بود. این شعبه در دومین شمای مصوب آن اداره در ۱۳۶۳/۴/۲۵ به شعبه جهاد سازندگی تغییر نام داد و در جهاد سازندگی قرار گرفت. در آخرین شمای سازمانی مصوب سازمان عقیدتی سیاسی ژاندارمری باز هم این شعبه به شعبه امور عام‌المنفعه تغییر نام داد و در زیرمجموعه مدیریت روابط

عمومی و در زیرمجموعه معاونت روابط عمومی و تبلیغات جا گرفت. با اندکی دقت مشاهده می‌شود چنین شعبه‌ای تحت تأثیر نهاد جهاد سازندگی در نظام جمهوری اسلامی ایران و به تبع آن جهاد دانشگاهی در دانشگاه‌ها و جهاد خودکفایی در بقیه نیروهای مسلح مانند نیروی زمینی و نیروی هوایی و نیروی دریایی ارتش شکل گرفت. (رفیعی ۱۳۸۲: ۶۵-۶۶)

این بخش از عقیدتی سیاسی در نواحی ژاندارمری مناطق غیرعملیاتی علاوه بر خدمات‌دهی به مردمان محروم در قالب راه‌اندازی گروه‌های پزشکی جهادی و معاینه و درمان رایگان مردم، با ساخت و ساز نیازمندیهای عمومی مانند سرویس‌های بهداشتی، نمازخانه، وضوخانه، کتابخانه، ایجاد منابع آب، خانه برای مستضعفان، انجام کارهای متفرقه مانند گچکاری، سیمانکاری، دیوارکشی، لوله‌کشی، برقکشی، نقاشی ساختمان؛ درختکاری و کشت زمین‌های قابل کشت در پادگان‌های آموزشی و مراکز استقرار یگان‌ها و فروش تولیدات خود برای تأمین نیازهای ضروری رزمندگان ژاندارمری، وظیفه جمع‌آوری و ارسال کمک‌های مردمی به جبهه را نیز برعهده داشت. مسئول و کارکنان جهاد سازندگی عقیدتی سیاسی ناحیه ژاندارمری خوزستان علاوه بر راه‌اندازی کارگاه‌های مکانیکی و تعمیر ماشین‌های شخصی مردم، عکاسی، خیاطی، فلزکاری و بازسازی و تعمیر وسایل فرسوده، کارگاه نجاری فعالی راه انداخته بود که افراد آن با استفاده از چوب جعبه‌های اسلحه و مهمات، اقلامی مانند میز تحریر، قاب عکس، بوفه جاذرفی و وسایل گوناگون دیگر را تولید و با قیمت مناسب به کارکنان و مردم می‌فروختند. آنها با استفاده از درآمد چنین فعالیتهایی به تجهیز کارگاه‌های بلوک‌زنی می‌پرداختند و بلوک‌های سیمانی لازم را برای سنگرسازی رزمندگان تولید می‌کردند. در مرکز اهواز و پادگان شهید سپهری خسروآباد دو کارگاه مجهز بلوک‌زنی با چندین دستگاه تولید بلوک این وظیفه مهم را برعهده داشتند. (رفیعی ۱۳۸۲: ۶۵-۶۶ و ۲۱۸-۲۱۳) بعد از بمباران شهرها توسط دشمن بعثی، ساخت جانپناه‌های جمعی و سنگر در دستور کار جهادگران عقیدتی سیاسی ژاندارمری قرار گرفت. آمار هدایای مردمی گردآوری شده توسط این جهادگران به شرح جدول شماره ۴ است:

جدول شماره ۴: هدایای مردمی گردآوری شده توسط عقیدتی سیاسی ژاندارمری برای رزمندگان جبهه‌ها

گونی سنگری	پلست سنگری	نایلون سنگری	چوب و الوار	پنجدان کلرچی‌س یا فلزی	کلمن آب	منبع فلزی آب	گالن ۲۰ لیتری	هالاندین، والور و چراغ فرموس	ظروف مختلف	پتو
۱۹۲۸۸۸۲ پاره و ۱۱ کامیون	۸۵۹۲۱ ورق ۳۴۲۹۴ کیلو	۵۵۷۵۵ روله، ۷۲۰۹۸ کیلو و ۲۲۰۶۰ متر	۱۵۴ تن، ۵۰۰ کیلو، ۱۸ کامیون و تریلر و ۴ نیسان	۵۶۶۰ عدد	۱۹۴۰۷ عدد و پک کارتن	۸۷۷ عدد	۵۹۳۱۶ عدد	۱۱۳۳۱ عدد و ۲ کارتن	۳۳۷۸۰ قطعه و ۴ کارتن	۶۱۴۱۶ تنه و ۵ عدل
آرد گندم	نان خشک	برنج	قند و شکر	چای	کمپوت	کنسرو	آمیوه	آجیل و کشمش	خشکبار	سبب زمینی و پیاز و سیب
۲۳۰۷۸۹ کیلو، ۹۷۴/۵ کیسه و ۴ کامیون	۴۸۷۳ کیلو، ۲۹۹۹ کارتن، ۹۴ کیسه و ۱۵۰۰ و	۷۱۷۰۹ کیلو ۳۸۴/۵ کیسه	۳۵۱۱۱ کیلو ۳۱۹۵ کیسه و ۱۱۹۲ بسته	۱۷۹۱ کیلو، ۱۹۱ کارتن، ۴۷۷۵ گونی، ۲ فوطی و پک صندوق	۱۹۶۳۳۱ فوطی، ۸۷۰ کارتن و ۷۵ کیلو	۱۰۸-۴۶ فوطی، ۱۵۳۷ کارتن، ۵۸ کیلو و ۲ گونی	۱۶۴۵۰ فوطی، ۳۸۸ کارتن و ۷۶۰ کیلو	۹۹۰۷۶ کیلو، ۳۵۹۶۶ بسته، ۷۶۵ کارتن و ۱۴۹ گونی	۳۷۰۴۳۵ کیلو، ۲۱۲۹ بسته، ۱۰۵ کارتن، ۱۵۳۵ گونی و ۱۰۰۰ فال گردو	۳۷۹۲۳۲ کیلو، ۴۱۹۴ گونی، ۴ کامیون
آب مرکبات، کلاب و عرقیات	مرزا و شیره انگور	ترشی و سرکه و خیارشور	خاکشیر	شربت	میوه	سبب و مرکبات و کلابی	انگور و نار و هلو	هندونه و طالبی	خمیرزه	گوجه و خیار و هویج
۱۰۳۳۲۲ کیسه، ۱۰۰۴ کارتن، ۵۰۴۰۳ لیتر، ۳۶۰۲ گالن، ۳۶ غرابه و ۱۴۷ فوطی	۲۹۵۱۲ کیسه، ۱۱۱۱ کارتن، ۲۹۳۱ کیلو، ۱۳۰ گالن، فوطی و ۳۶ حلب	۱۷۷۶ کیسه، ۱۷۷ کارتن، ۱۳۵۷ کیلو، ۴۰۵ گالن، ۱۲۱ حلب و ۵۰ فوطی	۴۴۸۵ کیلو، ۶ کارتن، ۱۹۲ بسته، ۵ گونی و سه کیسه	۳۱۷۶ کیسه، ۷۸ کارتن، ۵۴۰ کیلو و ۸ گالن	۱۹۹۱۰۷ کیلو، ۱۶ جعبه و کامیون	۸۶-۴۲۰ کیلو، ۶۳۰ کارتن، ۷۵ گونی، ۱۱ کامیون	۸۰-۶۳۱ کیلو، ۵۱۲۵ کارتن و ۱۲ کامیون	۹۲۳۱۹ کیلو و ۳۹ کامیون	۲۲۹۰۰۰ کیلو و کامیون	۴۱۸۱۶ کیلو، ۶۸۰ جعبه و ۵۵۳ کیسه
خرما	بیسکویت	انواع نان شیرینی و مگر	روغن	حلوا شکری	آب‌نبات، نبات و شکلات	شیرینی	ماست	رب گوجه، رب نار و لیمر خشک	حبوبات	انواع کتاب و مجله
۱۰۰۰۷۹۰ کیلو، ۶۸۴۳ کارتن، ۴۱ گونی و ۱۵ سبد	۴۱۶۲ کیلو، ۱۰۰۴ کارتن و ۱۹۶۱۶ بسته	۱۷۶۰ کیلو، ۵۴۴ کارتن، ۱۳۱۰ بسته، ۱۸۹۰۰ عدد، ۲ گونی و ۱ کامیون	۱۳۹ حلب و ۲ گونی	۱۴۲۵ کیلو، ۳۱ کارتن، ۱۸۲۹ بسته، ۹۴ حلب، ۲۱۰ فوطی، ۶۰ کیسه و ۱ گونی	۱۱۲۸ کیلو و ۳۸۹۰ جعبه	۷۵ کیلو و ۴ جعبه گونی	۳۰۰۸ کیسه ۸۰ گالن و ۶ حلب	۴۳۴۱ کیلو، ۵۹ کارتن، ۱۶۷ گالن، ۴ حلب و ۳۸۱ شیشه و ۱۵/۵ گونی	۱۴۲۸۷ کیلو، ۲۴۵۲ گونی، ۴۸ کارتن	۴۸۵۵۷ جلد و ۱۵ کارتن
انواع لباس	انواع اورکت	انواع لباس زیر	انواع کلاه و شال کمر	انواع کلاه	انواع دستکش	انواع جوراب	بارانی و بادگیر	کفش کتانی	پوشین و کفش	چکمه
۱۳۷۴۵۳ دست، ۳۳ کارتن و ۱۱۴ گونی	۸۸۰۵ عدد	۱۲۱-۵۰ دست، ۱ کارتن، ۲ عدل و ۱ بسته	۱۴۴۲۹ رشته، ۲ کارتن، ۲ عدل و ۱ بسته	۲۵۳۳۷ عدد	۱۵۲۸۳ جفت و ۱ کارتن	۴۷۷۱۶ جفت، ۴ کارتن، ۷ گونی	۴۷۹۴۱ جفت، ۷۲ کارتن و ۴۰ گونی	۹۸۹۲ جفت و ۸ گونی	۴۰۴۴۹ جفت و ۲۲ کارتن	
		گونی و ۱۰۰۰ بسته			گونی					

دمايي	کيسه نقرادي و کوله پيشي	انواع پارچه	فالوس	کاغذ و پاکت شمار نامه	انواع حشره کش و پودر تباکو	چراغ فوه	انواع باتري	نشي و مبلگرد	گچ و سيمان و لوان و شيشه خالي	استکان و نعلبکی
۲۴۳۸۸ جفت و ۳۶ کارتن	عدد ۱۲۸۷۰	۶۲۳۵ متر، ۱۹۰ طنجه و ۱۳۱۵ قواره	۵۱۲۰۷۲ عدد و ۸ کارتن	۳۰، ۱۶۹۲ عدد، ۱۷۴۶ بسته و ۴ کارتن	۳۵ عدد، ۳۱۲ کارتن، ۴ گالن و ۴ حلب	۲۰۳۷۷ عدد، ۲ کارتن و ۱ گوني	۲ عدد، ۸۷۰ متر کارتن و ۵۰ متر	۳۳۸ تن، ۱۱۴۳ کيسه، ۲ کاميون و ۱ تریلر	۳۷۳۳۶ عدد، ۵ کارتن و ۳ گوني	
بودر و مایع لباسشویی	صابون	شامپو	مایع ظرفشویی	مسواک و خمير دندان	چغبره و دستمال، گردن لپت و حوله	آفتابه	انواع نوشت افزار	اقلام رخصت خواب	اقلام دارویی	دستمال کاغذی و پنبه بهداشتی
۵۹۳۳۳ بسته، ۷۴۶ کارتن، ۸۸ گوني و ۴۳۰ کیلو	۸۴۳۰۹ قالب، ۲۷۵ کارتن و ۲۷۱۵ گوني	۶۲۹۶۲ عدد و ۳۵ کارتن	۶۲۶۴ عدد، ۵۸ کارتن، ۴۰ کیلو	۸۶۸۳ عدد و ۱۷ کارتن	۱۳۲۸۲ عدد و ۵ کارتن	۱۵۹۷۱ جلد و بسته	۲۲۵۷ عدد یک تریلر	۹۳۵۲ قلم، ۶۷۶ کارتن، ۲ گوني، ۱۰ کیلو و ۱۱۰ بسته و ۳ کیلو	۱۴۰۰ بسته، ۱ کارتن، ۷ گوني و ۳ کیلو	
انواع خودرو	فرش، موکت و زبلو	انواع بخاری (گاز و برقی)	وسایل صوتی	کبريت	گاز، گوسفند و بز	وسایل بنایی	فلاکس چای	سیم ظرفشویی، اسکاچ و ابر	سيگار و تباکو	مهر، جامه‌آز و نسج
۴۱۳ دستگاه	۱۶۱۰ متر، ۳۲۵ تنجه و ۱۰ طنجه	۵۳۵ دستگاه	۸۶۶ دستگاه	۱۸۲۱۱ بسته، ۴ کارتن و ۲۵۳۲۰ قوطی	۲۰۷۵ رأس	۴۵۸۷ عدد	۱۰۵۴ عدد	۱۱۰۰۶ عدد	۱۷۱۹ پاکت، ۳ کارتن و ۵۶ بکس	۱۵۶۸۷ عدد و ۲ کيسه
تقریم	پوستر و عکس	سماور	اجاق گاز، کيسول و پینکینیک	وسایل برقی و خانگی	بشکه ۲۲۰ لیتری	چراغ نوری و گردسوز	مونو برقی	وجه نقد	عنوان اهدایی	
۱۷۸۷۰ جلد	۱۲۱۵۰ عدد و ۲ کارتن	۴۱ دستگاه	۴۴ دستگاه	۱۹ دستگاه	۴۷ عدد	۲۷۰ عدد	۱۴ عدد	۱۸ دستگاه	۶۸۱۹۴۹۵۷۵ ریال	۱۸۶۹۶۹۷۴ سی سی

منبع: (رفیعی ۱۳۸۲: ۳۰۰-۲۸۴)

این اقلام بجز طلاجات و نقره‌جات اهدایی اعم از سکه بهار آزادی، حلقه‌های ازدواج، انگو و گوشواره و سینه‌ریز (گردنبند) و انواع زیورآلات دیگر و بخشی از حقوق‌های ماهانه کارکنان ایثارگر ژاندارمري در سر تا سر کشور بود که به طور مرتب توسط ذیحسابی سازمان کسر می‌گردید و برای تدارک جبهه‌ها به حساب‌های تعیین شده واریز می‌شد.

نتیجه‌گیری

همان گونه که ملاحظه می‌شود، مأموران سازمان ژاندارمري در زمان دفاع مقدس، همراه با قاطبه مردم ایران در زمینه دفاع از حریم انقلاب اسلامی و تمامیت ارضی کشور، وظیفه شرعی، قانونی و ملی خود را انجام دادند. منابع مورد اشاره در پیشینه تحقیق اشاره‌هایی به این حضور و مؤثر داشته‌اند ولی نگارنده در این مقاله تلاش داشت تا به طور خاص و در حد گنجایش یک

مقاله علمی به صورتی ویژه این حضور را تبیین و توصیف نماید.

با توجه به چنین پیشینه درخشانی است که حضرت امام خمینی (ره) در مورد ژاندارمری فرمودند: «الآن پرسنل ژاندارمری برای اسلام فداکاری می‌کنند. من برای پرسنل ژاندارمری دعای خیر می‌کنم. ژاندارمری حالا مردمی شده است.» حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) نیز به عنوان یکی از فرماندهان و سیاست‌گذاران حوزه جنگ و دفاع مقدس در مورد آن سازمان می‌فرمایند: «آفرین بر ژاندارمری، امروز شهدای شما ستارگان جاودانه این ملتند. خدا را شکر می‌کنیم که عزیزان ما در ژاندارمری در صفوف مقدم افتخارات این ملت در مرزها قرار دارند. ژاندارمری امروز یکی از ارزش‌های مجسم جامعه ما است. من به عنوان یک برادر به شما افتخار می‌کنم که ژاندارمری ما اینقدر پاک و سربلند است. امروز شهدای ژاندارمری ستارگان جاودانه این ملتند.» (مرزداران، تیر ۱۳۶۴: ۲۵) ایشان در جایی دیگر می‌فرمایند: «باید صمیمانه عرض کنم که امروز ژاندارمری حقیقتاً یک ژاندارمری مؤمن و یک سازمان متصل و مرتبط و متناسب با انقلاب است. (مرزداران، بهمن ۱۳۶۶: ش ۶۵، ۸)»

کتابنامه

- اخلاقی، علیرضا (۱۳۹۱). سرزمین محبوب من، براساس خاطرات ناخدا یکم تکاور هوشنگ صمدی، تهران: سازمان حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس.
- آزادبخت، مروت (۱۳۸۲)، جامعه‌شناسی جنگ، تهران: مؤلف.
- بختیاری، مسعود؛ معین وزیری، نصرت‌الله (۱۳۹۰)، تحلیل عملیات طریق‌القدس، تهران: سازمان حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس.
- پرتو، افشین؛ کشور دوست، علیرضا (۱۳۶۹). ستیزگاه باورهای دیروز و امروز - تاریخ خاورمیانه پیش از پدید آبی اسلام، تهران: پازنگ.
- پیرنیا، حسن (۱۳۷۵). تاریخ ایران باستان، ج ۸، تهران: دنیای کتاب.
- پیری، هادی‌مراد؛ شربتی، مجتبی (۱۳۹۳). آشنایی با علوم و معارف دفاع مقدس، تهران: سمت و پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس.
- تزو، سون (۱۳۵۲). هنر جنگ، ترجمه محمود کی، تهران: بینا.
- جنیدی، فریدون (۱۳۸۵)، زندگی و مهاجرت آریایان بر پایه گفتارهای ایرانی (با نگرش تازه)، تهران: بلخ.
- خامه‌پار، محمد (۱۳۹۰). اولین‌های دفاع مقدس، تهران: سازمان مطالعات و تحقیقات نیروی انتظامی.
- دوبلیوس، لوکاس؛ وان دراسپیک، رویار توس (۱۳۷۹). دیباچه‌ای بر جهان باستان، ترجمه مرتضی ثاقب‌فر، تهران: ققنوس.
- رفیعی، حسن‌رضا (۱۳۸۲). تاریخ تحول و تطور خدمات سازمان عقیدتی سیاسی ژاندارمری (طرح تحقیق) تهران: دفتر مطالعات سازمان عقیدتی سیاسی نیروی انتظامی.
- رنجبر، سیف‌الله (۱۳۸۵). نیروهای انتظامی و جنگ، تهران: اسلامی.
- سازمان عقیدتی سیاسی ژاندارمری (اردیبهشت ۱۳۳۷). ماهنامه مرزداران، ش ۶۷، تهران: سازمان عقیدتی سیاسی ژاندارمری.
- سازمان عقیدتی سیاسی ژاندارمری (اسفند ۱۳۳۱). ماهنامه مرزداران، ش ۷، تهران: سازمان عقیدتی سیاسی ژاندارمری.

- سازمان عقیدتی سیاسی ژاندارمری (بهمن ۱۳۶۲). ماهنامهٔ مزداران، ش ۱۸، تهران: سازمان عقیدتی سیاسی ژاندارمری.
- سازمان عقیدتی سیاسی ژاندارمری (بهمن ۱۳۶۶). ماهنامهٔ مزداران، ش ۶۵، تهران: سازمان عقیدتی سیاسی ژاندارمری.
- سازمان عقیدتی سیاسی ژاندارمری (تیر ۱۳۶۴). ماهنامهٔ مزداران، ش ۳۴، تهران: سازمان عقیدتی سیاسی ژاندارمری.
- سازمان عقیدتی سیاسی ژاندارمری (مرداد ۱۳۶۶). ماهنامهٔ مزداران، ش ۵۹، ویژه‌نامه جنگ، تهران: سازمان عقیدتی سیاسی ژاندارمری.
- سازمان عقیدتی سیاسی ژاندارمری (مهر ۱۳۶۱). ماهنامهٔ مزداران، ش ۲، تهران: سازمان عقیدتی سیاسی ژاندارمری.
- سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (۱۳۶۰). ماهنامهٔ پیام انقلاب، تهران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.
- شیرعلی‌نیا، جعفر (۱۳۹۳). دایره‌المعارف تاریخ جنگ ایران و عراق، تهران: سایان.
- صمدی کلخورانی، هوشنگ (۱۳۹۵). تکاوران نیروی دریایی در خرمشهر، به کوشش سیدقاسم یاحسینی، تهران: سوره مهر.
- فردوسی، ابوالقاسم (۱۳۶۶). شاهنامه، تهران: جاویدان.
- قائم‌مقامی، جهانگیر (۱۳۵۵). تاریخ ژاندارمری ایران از قدیمترین ایام تا عصر حاضر، تهران: چاپخانه وزارت اطلاعات و جهانگردی.
- کالج، مالکوم (۱۳۵۵). پارتیان، ترجمه مسعود رجب‌نیا، تهران: اداره کل نگارش فرهنگ و هنر.
- مخلومی، رحیم (۱۳۹۴). شهیدبن‌درنگی با خاطرات شهید محمود امان‌اللهی، تهران: شاهد.
- مرکز اسناد و ترویج دانش (۱۳۹۳). نقش نیروهای انتظامی در ۸ سال دفاع مقدس، تهران: سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا.
- منصوری لاریجانی، اسماعیل (۱۳۸۰). تاریخ دفاع مقدس، تهران: پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس.
- منصوری لاریجانی، اسماعیل (۱۳۹۱). آشنایی با دفاع مقدس، تهران- قم: پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس با همکاری انتشارات خادم‌الرضا.
- نایب پور، محمد (۱۳۹۱). زمینه‌ها و شرایط منجر به امضای قرارداد آخال ۱۸۸۱ م، تهران: دانشگاه علوم انتظامی.

نخعی، هادی؛ یکتا، حسین (۱۳۷۵). روزشمار جنگ ایران و عراق، تهران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، ج ۲.

نوروزی، محمدتقی (۱۳۸۵). فرهنگ دفاعی امنیتی، تهران: سنا.

هندیانی، عبدالله (۱۳۹۲). امنیت و نقش فرماندهان انتظامی در شوراهای تأمین، تهران: معاونت تربیت و آموزش ناجا.